

stalo do toga, da bude objektivan i ispravan.

Temeljna misao g. V. pogrešna je također. Centar života, »najviši zakon svijeta i konačna svrha vasa- lene — jest čovjek« (str. 30.). Ima nešto istine u tome. Ako promatramo čovjeka kao ovozemno biće, njegov postanak, razvoj, život i smrt, pa ne vodimo računa o tom koji mu je konačni cilj — razumijemo g. V., što toliko naglašava čovjeka, i opet čovjeka. Kad bi sa smrću sve prestajalo imao bi g. V. potpuno pravo u postavljanju svojih zahtjeva i označivanju sredstava za poboljšanje ljudskog društva.

Ali jesmo li na čistu, da nema prekogrobnog života? Odgovorom, da nas se to obzirom na život na ovom svijetu ništa ne tiče, nije mnogo pomoženo. Jer ako dozvolimo opstojnost prekogrobnog života — mijenja se konačni cilj čovjekov, a pogotovo svijeta i veselene. A to pitanje mora biti prije svega jasno i nedvoumno riješeno. G. Vidović govori i piše kao da se opredijelio za negativni odgovor. Mi stojimo na protivnom stanovištu — pa se zato nikad potpuno ne ćemo složiti.

Ima mnogo dobroga u ovom predavanju. Ali što hasni, kad je srž trula, bolesna?! Koliko su lijepi izvodi V., kojima diže samopouzdanje pojedinca i kojima teži da preobrazi njegovu dušu, toliko je opet žalosno, da tu dušu nema čim da ispuni i obogati osim riječju: Budi čovjek! A taj, tom riječju obodreni pojedinac, opet se zamišlja u značenje riječi »čovjek« — i pita sâm sebe: koja ti je svrha i konačna meda, čovječe?

Eto tu se mora da slomi nastojanje V., ako obračuna s pitanjima metafizičke prirode.

Dr. A. Živković.

E. Rolfes: Thomas von Aquin. Fünf Fragen über die intellektuelle Erkenntnis. (»Philos. Bibliothek« sv. 191. F. Meiner, Leipzig 1924.).

Među savremenima možda po- najbolji Aristotelov interpretator Eug. Rolfes, izdao je kao sv. 100. »Filosofske biblioteke« čitavu Tomi- nu filozofiju u izvatcima. Sada je opet preveo i objasnio Tominu nauku o spoznaji, kako je cjelovito prika- zana u S. th. I. q. 84—88.

Za razumijevanje teksta potrebno je poznavanje Tomine nauke o vlastitom predmetu (obj. proprium) razumske spoznaje. Neposredni i vlastiti predmet ljudskog mišljenja jest »inteligibilno u sjetilnosti« ili biti tjelesnih stvari, koje sjetilno opažamo. A budući da ne mislimo uvijek ili besprekidno, znači, da je razum potencijalan, *νοῦς δυνατός*, intellectus possibilis. Nikako pak ne može potencijalno stanje da se prometne u aktualno, već jedino učinkom nečega aktualnog. Razumska spoznaja tjelesnih biti može dakle da nastane (u potencijalnom ili mogućem, trpnom razumu) samo utjecajem tvornog razuma (*νοῦς ποιητικός*), intellectus agens): jer sjetilne pomisli (phantasmata) — koje su singularne i sa organskim indeksom — ne mogu aktuirati razumske tvorine (pojmove), koje su po naravi anorganske i sadržajno univerzalne.

Na ove spoznajno-teoretske principe nadovezuje tekst, za koji treba da ga znade svaki istraživač Tomine filozofije.